

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Чернов Олександр Миколайович
здобувач 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМ СУДОМ ООН

Наявні у вітчизняній літературі публікації, аналізуючи ситуації міждержавних територіальних спорів, констатують у них помітну роль Міжнародного суду ООН як судового органу, спеціально уповноваженого на вирішення міждержавних суперечок (у тому числі територіальних спорів) правовими засобами. Разом із тим автори констатують наявність у цій площині деяких проблем, а також окреслюють перспективи подальшого розвитку зазначеної інституції та можливі засоби підвищення її ролі. Відповідно із цим можливо здійснити стислий огляд позицій кількох авторів, як можуть із цього приводу вважатися показовими.

Монографія В. Кононенка, яка спеціально присвячена проблемам вирішення територіальних спорів, констатує, що останні можливо поділити на два типи: про стан лінії кордону та про належність державі певної ділянки території [2, с. 165]. Різниця між ними не є принциповою, проте у будь-якому разі, як підкреслюють й інші автори, територіальні суперечки є однією з найбільш болючих проблем взаємодії держав як суб'єктів міжнародного права [2, с. 139].

Одним із способів вирішення таких суперечок на основі права є розгляд справи спеціалізованою інституцією ООН – Міжнародним судом (зазначається, що всі держави – члени ООН *ipso facto* є учасниками Статуту Міжнародного суду ООН [5, с. 540]), який з початку свого існування розглянув більше 50 міждержавних конфліктних ситуацій з приводу належності територій певній державі [3, с. 260]. Як констатує Х. Лук'яніхіна, судова форма розв'язання міждержавних територіальних суперечок має переваги в тому, що дозволяє

визначити порядок застосування послідовності аналізу і юридичної вагомості аргументів, а також дозволяє врахувати істотну кількість відповідних чинників правового характеру (здобуття і освоєння території в минулому, тривалість володіння, мовчазне визнання приналежності території, проведення плебісциту та ін.) [3, с. 261–262].

Водночас слід враховувати, що Міжнародний суд ООН (далі – Суд) розглядає спори тільки у разі надання всіма сторонами спору добровільної згоди на його юрисдикцію (шляхом згоди на це стосовно конкретних спорів на основі *ad hoc* або через визнання сторонами конфлікту, які є учасниками Статуту Суду, обов'язкової юрисдикції Суду взагалі щодо всіх суперечок [5, с. 540].

Рішення Суду має обов'язковий характер: Статут ООН декларує, що у ситуації, коли держава – член ООН є стороною в конфлікті, у врегулюванні якого бере участь Суд, то вона зобов'язана виконувати рішення Суду; невиконання нею рішення Суду надає право іншій стороні звернутися до Ради Безпеки, яка вправі з метою виконання рішення застосувати санкції [5, с. 540], причому є можливим як накладення санкцій економічного характеру, так і використання міжнародних збройних сил [5, с. 541].

Вирішуючи територіальні міждержавні спори, Суд керується принципами справедливості з урахуванням всіх обставин, які є усталеними в міжнародній практиці із цих питань. Так, вирішуючи конфліктну ситуацію між Нікарагуа та Гондурасом стосовно належності територій та морського простору, Суд констатував, наявність згоди між сторонами конфлікту щодо розташування їхніх нафтових концесій, яка засвідчує наявність консенсусу стосовно морських районів, проте зазначив, що нафтові концесії та свердловини самі по собі «не можуть розцінюватися як належні обставини, що оправдовують коригування або зміщення наявної лінії делімітації», тобто практика сторін щодо нафтодобутку за умови відсутності згоди між ними стосовно нафтових концесій не є чинником, який необхідно взяти до уваги [1, с. 202]. Отже, мотиви справедливості та наявності зафіксованої згоди між державами визначені Судом як керівні під час ухвалення ним рішень.

Водночас І. Патлашинська, констатує, що 26 лютого 2022 р. Україною був поданий до Суду позов з клопотанням про вжиття заходів, спрямованих на припинення Російською Федерацією військових дій стосовно України, досягти виконання цього клопотання до цього часу не вдалося, військові дії продовжуються, Росією захоплена істотна площа територій України і таке захоплення збільшується, поряд із тим, що знищується українська цивільна інфраструктура та на порушення законів та звичаїв війни агресором знищується мирне населення України [4, с. 571].

З огляду на це авторка констатує, що розгляд спору у Суді не забезпечує мир та мирне вирішення міжнародного спору внаслідок наявності чисельних проблем як стосовно виконання рішень міжнародних судових установ, так і під час розгляду Судом справ [4, с. 571].

До таких проблем зокрема слід віднести:

розгляд справи Судом має перспективу припинення конфлікту у ситуації, коли учасники спору єдині у намірі досягти домовленості за участі Суду як арбітра. У ситуації, коли агресор відмовляється вжити будь-яких заходів на встановлення миру й залишається на силових позиціях вирішення конфлікту, консенсус є неможливим;

примушення сторони конфлікту до виконання нею рішення Суду, за підсумками відповідного рішення Ради безпеки ООН, практично є можливим не за всіма випадками невиконання стороною рішення Суду, а тільки у ситуації, коли Радою безпеки буде зафіксована ситуація «загрози міжнародного миру і спокою» [5, с. 541].

Отже, сучасна національна правова література, аналізуючи проблеми та перспективи вирішення територіальних спорів Міжнародним судом ООН, звертає увагу на те, що таке вирішення у багатьох випадках носить арбітражний характер. У разі відвертої зневаги стороною територіального конфлікту загальновизнаних правових норм можливості зазначеного суду (як і взагалі ООН як міжнародної інституції) слід визнати обмеженими і недостатніми, що спричиняє висновок про необхідність у перспективі істотного коригування Статуту ООН (з відповідною

змінною юрисдикції Суду), що дозволило б вирішувати міждержавні територіальні конфлікти у тому числі у ситуаціях, коли сторона конфлікту, діючи як агресор, відмовляється виконати рішення Суду і вжити заходів, спрямованих на встановлення миру і врегулювання конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко І.С. Міжнародне прецедентне право: теорія та практика (рішення Міжнародного суду ООН щодо морських територіальних спорів). *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 199-204.
2. Кононенко В.П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика. К. Одеса: Фенікс, 2018. 438 с.
3. Лук'яніхіна Х.О. Вирішення територіальних спорів Міжнародним судом ООН. 75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права: 3б. матеріалів Всеукр. наук. студ. конф. (м. Одеса, 30 листоп. 2020 р.) / Відп. вед. М.Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. С. 260-262.
4. Патлашинська І.В. Аналіз шляхів мирного вирішення міжнародних спорів: відповідь на сучасні виклики. *Юрид. науковий електр, журн.* 2022. № 9. С. 568-572.
5. Рудницька О.П. Роль Міжнародного суду ООН у вирішенні міждержавних спорів. *Юрид. науковий електр, журн.* 2023. № 2. С. 539-543.

Ключові слова: міжнародне публічне право, Міжнародний суд ООН, спори між державами, територіальні спори, проблеми вирішення територіальних спорів, ООН.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Канєнберг-Сандул Оксана Констянтинівна.

«НАМІБІЙСЬКІ ВИНЯТКИ» ЯК ФОРМА ВИЗНАННЯ АД НОС В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	360
Пайда Юліанна	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ.....	364
Плавніцька Каріна Русланівна	
ПРОБЛЕМАТИКА ДЕЛІМІТАЦІЇ КОНТИНЕНТАЛЬНОГО ШЕЛЬФУ В ЧОРНОМУ МОРІ.....	369
Чернов Олександр Миколайович	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ МІЖНАРОДНИМ СУДОМ ООН.....	373
СЕКЦІЯ № 12. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО.....	377
Журавська Аліна Олександрівна	
ПРОБЛЕМАТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ОСОБИСТИХ ТА МАЙНОВИХ ПРАВ ПОДРУЖЖЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	377
Мамедова Айан Фізулі кизи	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН.....	380
Омельченко Анна Сергіївна	
КОЛІЗІЙНІ АСПЕКТИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ.....	384
Сень Дар'я Романівна	
ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ УСКЛАДНЕНЕ ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ В УКРАЇНІ.....	388
Храмченкова Марія Вадимівна	
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНОЗЕМНОГО ПРАВА В НАЦІОНАЛЬНИХ СУДАХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	392
СЕКЦІЯ № 13. ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ЄС.....	396
Власюк Анастасія Вадимівна та Даниш Аліна Віталівна	
СПІВРОБІТНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	396
Воробйов Олег Геннадійович	
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	400
Гресько Богдана Юріївна	
СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В КОНСТЕКСТІ АГРЕСІЇ РФ.....	403